

Nr 32.

Ankom till riksdagens kansli den 24 april 1917 kl. 1/311 f. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 17 kap. 3 § strafflagen.

Närvarande: herrar Lindhagen, Gezelius, Stärner, Rogberg*, Alexanderson*, Petren, Valerius Olsson*, Permansson, Pettersson i Bjälbo*, Persson i Norrköping, Gustafsson i Örebro, Karlsson i Fjäl, Rehn*, Lindqvist i Kosta och Rydholm*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Uti en inom andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 242, har herr *Rydholm* hemställt, att riksdagen måtte för sin del besluta, att strafflagens 17 kap. 3 § skall erhålla följande förändrade lydelse: »Det åligger allmän åklagare att åtala horsbrott, när den oskyldiga makan brottet till åtal angivit eller för det brott skillnad i äktenskapet sökt eller mannen efter lagsökning ålägges att underhåll giva till barn, som blivit i hordom avlat, eller ock brottet eljest under allmänt åtal hörer. I andra fall må horsbrott ej av allmän åklagare åtalas».

Till stöd för den i motionen gjorda hemställan har motionären anfört:

»Då den numera gällande lagen om äktenskaps ingående och upplösning av den 12 november 1915 var under förberedande behandling, gjordes den anmärkningen, att, då enligt 6 kap. 8 § äktenskapsskillnad på grund av horsbrott omedelbart kan erhållas och den förut stadgade väntetiden före ingående av nytt äktenskap ur lagen borttagits, det vore fara

*Motionärens
motivering.*

värt, att den stängda vägen att snabbt vinna skilsmässa genom en 'Köpenhamnsresa' skulle ersättas med utvägen att snabbt vinna skilsmässa genom ett verkligt eller fingerat äktenskapsbrott. Att denna farhåga icke var ogrundad, är visst. Denna genväg till äktenskapsskillnad var icke ens okänd under de gamla äktenskapslagarnes tid. Därför godkänner icke lagen i fråga om sådant brott egen bekännelse såsom bevisning utan fordrar därjämte andra bevis.

Anmärkningen bemöttes emellertid därmed, att strafflagens 17 kap. stadgar straff för horsbrott, och att dels fruktan för detta straff skulle avhålla från att på denna väg söka äktenskapsskillnad, dels undergående av detta straff skulle tvinga till dröjsmål med nytt äktenskaps ingående. Så skulle det nog vara, om äktenskapsbrott verkligen straffades. Men så är i regeln icke förhållandet.

I 1734 års lag voro mycket stränga straff bestämda för brott mot äktenskapets helgd. Så väl lönskaläge som horsbrott voro belagda med kraftigt verkande straff, de senare till och med i vissa fall med dödsstraff. Dessa straff blevo genom den numera gällande strafflagen högst väsentligt nedsatta. Strafflagens 18 kap. 9 § säger: 'Ogift man, som övar otukt med ogift kvinna, — — — straffes för lönskaläge med böter, högst 100 riksdaler. Ej skall dock sådant straff ådömas i annat fall, än då mannen, efter lagsökning av kvinnan eller hennes målsman, ålägges att underhåll giva till barn, varmed kvinnan i lägersmålet rädd blivit'. Denna lags öde är ett talande bevis för, huru det går, när åt en lagbestämmelse gives en dylik negativ form. Så vitt jag vet dömes numera aldrig någon man till straff för lönskaläge.

I det närmaste på samma sätt har det gått med strafflagens bestämmelser i det 17 kapitlet angående straff för horsbrott. Visserligen stadgas i 1 och 2 §§ straff för hor, men så heter det i den 3 §: 'Horsbrott må ej av allmän åklagare åtalas, där ej den oskyldiga maken brottet till åtal angivit eller för det brott skillnad i äktenskapet sökt eller mannen efter lagsökning ålägges att underhåll giva till barn, som blivit i hordom avlat, eller ock brottet eljest under allmänt åtal hörer'.

Det bör icke kunna bestridas, att den negativa avfattning, som detta lagrum fått, omedelbart ger intryck av, att det innehåller ett generellt förbud för allmän åklagare att åtala horsbrott, vilket generella förbud är beledsagat med några undantag rörande vissa fall, då det är för honom tillåtet att åtala. Men man får icke det intrycket, att han har någon plikt att åtala, även om det skulle i verkligheten vara lagens mening.

Såsom en tillåtelse och icke som ett åläggande hava allmänna åklagare uppenbarligen också uppfattat lagens ord. En tillåtelse kan man ju

opåttalt underlåta att begagna sig av. Detta är nog förklaringen till, att horsbrott så ytterst sällan åtalas och straffas.

Den omständigheten, att under de 36 år jag skött pastorsexpeditionen i Göteborg intet enda fall av rådhusrätten anmälts, då någon blivit dömd till straff för horsbrott, ehuru kungl. kungörelsen den 4 maj 1855 av rådhusrätten i Göteborg noggrant efterleves, har föranlett mig att undersöka, om förhållandet varit detsamma i stadens övriga församlingar. Jag har undersökt saken för de 20 åren 1896 till 1915 och funnit, att under år 1896 dömdes två personer till straff för horsbrott och under de därpå följande 19 åren hava ytterligare två personer dömts för samma brott. Huruvida i något av dessa fall åtal ägt rum på grund av att äktenskapskillnad sökts, vet jag icke. Det sannolika är, att förhållandet varit, att den oskyldiga maken yrkat åtal, ty att den omständigheten, att äktenskapsskillnad sökts, icke plägar föranleda allmänne åklagaren att väcka åtal, det framgår med all tydlighet däraf, att, under det att under de nämnda 20 åren inalles 4 personer dömts till straff för horsbrott, så hava under samma tid 69 äktenskap upplösts på grund av äktenskapsbrott, där den brottslige tillhört Göteborgs stad och sålunda där bort åtalas och dömas. I åtminstone 65 av dessa fall har sålunda intet åtal ägt rum. Jag tror mig veta, att enahanda är förhållandet i Stockholm. Som de ojämförligt flesta äktenskapsskillnaderna äga rum i Stockholm och Göteborg, så betyder det föga, om förhållandet på ett eller annat ställe skulle vara ett annat.

Nu förhåller det sig så, att det är en ganska allmän uppfattning, att det, som icke straffas, icke heller är brottsligt. Däraf har blivit en följd, att, liksom lönskaläge ingalunda längre anses som något brott och ej ens som en skam ens för kvinnan, utan de utom äktenskap födda barnens antal mer och mer stegrats och nått en oerhörd höjd, så ha äktenskapsbrotten ökats i hög grad och anses knappt som en skam. Ytterst vanligt är, att de talrika konkubinaten, som förekomma, bestå däri, att en gift man lever tillsammans med en annan kvinna eller en gift kvinna med en annan man. Försöker man övertyga en sådan gift person, att han handlar brottsligt, så blir man sällan förstådd. Det händer till och med, att han eller hon anhåller, att anteckningen om det gamla äktenskapet måtte utstrykas i kyrkoboken, då man icke anser, att det är någonting. Och hans grannar och anförvanter stöta sig icke på saken utan umgås med familjen, såsom om allt vore i ordning.

Under sådana förhållanden kan man icke antaga, att det skulle te sig särdeles motbjudande att söka äktenskapsskillnad på grund av horsbrott. I talrika fall, då äktenskapsskillnad sökts och erhållits på grund

av en 'Köpenhamnsresa', har verkliga orsaken till, att äktenskapet gått sönder, varit äktenskapsbrott. Sedan numera denna utväg att vinna skilsmässa med så liten skandal som möjligt blivit stängd, kan man vänta, att verkliga orsaken oftare kommer fram.

Det är emellertid icke blott farhågan för, att horsbrottet skall komma att begagnas som en genväg till äktenskapsskillnad, som föranlett denna motion. Då den nya äktenskapslagen behandlades, hade jag det intrycket, att meningen var att, sedan de ofullbordade äktenskapen avskaffats, giva det fullbordade äktenskapet ökad helgd. Den som förstår och besinnar den utomordentligt stora betydelse, familjen och med den äktenskapet och äktenskaplig trohet ha för samhällets sundhet och välfärd, kan icke anse det annorlunda än som en samhällsolycka, om denna trohet betraktas som något oväsentligt. Äktenskapsbrott bör ej anses som endast en personlig förolämpning mot den andra maken. Det är ett brott mot samhället och bör därför straffas såsom varje annat brott mot samhällets lagar. Endast på det sättet kan det hos människorna inskräpas, att äktenskapsbrott är ett verkligt brott.

Men skall detta kunna ske, så får det icke bero på den enskilde åklagaren, om han vill åtala ett sådant brott. Det bör i lagen uttryckligen åläggas allmän åklagare att åtala horsbrott.

Då jag nu föreslår en ändring av strafflagens 17 kapitel i detta syfte, så menar jag icke, att detta skulle vara den enda utvägen att nå målet, utan överlämnar åt utskottet att finna en bättre formulering, blott den leder till det av mig åsyftade målet.»

*Utskottets
yttrande.*

Om allmänna åklagares rätt och plikt att åtala stadgas i 19 § 1, 2 och 3 momenten av förordningen om strafflagens införande följande:

1. Allmän åklagare skall tala å brott, som under allmänt åtal hörer, ändå att angivelse därom ej sker.
2. Under allmänt åtal höra alla brott, som ej i lag uttryckligen undantagna finnas. Innefattar en handling flera brott, och hörer någotdera under allmänt åtal; då äge ock slikt åtal för de övriga rum, ändå att de eljest därifrån undantagna äro.
3. Allmän åklagare vare ock pliktig att utföra åtal å brott, som hos honom av målsägande angives, där brottet ej är sådant, att det endast av målsäganden åtalas må, efter ty i lag stadgat finnes.

Vid jämförelse mellan dessa bestämmelser och stadgandet i 17 kap. 3 § strafflagen framgår tydligt, att i de fall, då åklagare enligt sistnämnda lagrum har rätt att åtala horsbrott, han jämväl är därtill skyldig och att förty en underlåtenhet härutinnan innebär ett eftersättande av en honom åliggande tjänsteplikt. Stadgandet har sålunda i dess nuvarande lydelse

samma innebörd som i den av motionären föreslagna formuleringen, och ett bifall till motionens yrkande skulle icke innebära någon ändring i sak. Dessutom synes den föreslagna lydelsen kunna föranleda villrådighet rörande innebörden av andra strafflagens stadganden, som hava en med förevarande lagrum jämförlig formulering och i vilka någon ändring icke förutsatts. Utskottet anser de allmänna bestämmelserna i 19 § av förordningen om strafflagens införande vara fullt tillräckliga för en riktig uppfattning av åklagarnas rätt och plikt i förevarande hänseende.

Utskottet får alltså hemställa,

att förevarande motion icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 23 april 1917.

På lagutskottets vägnar:

CARL LINDHAGEN.
